

ÉRVEK A MÉG MEG NEM SZÜLETETT EMBERI LÉNY VÉDELME

Észrevételek egy abortusszal kapcsolatos íráshoz

HÁMORI Antal
egyetemi docens (BGE)

1. Bevezetés

Írásom egy abortusszal kapcsolatos feminista tanulmánynak (nézetnek) a nők fokozottabb védelméről, támogatásáról szóló jogszabályi rendelkezések bemutatására is kiterjedő reflexiójaként a még meg nem született nők és férfiak életének megfelelő oltalma érdekében tartalmaz érveket, észrevételeket. A feminista tanulmány a szakmai (karrier-)érdekeket is a még meg nem született emberi lény élete elé helyezi, és a 2010. évtől megjelenő kormányzati ciklusok nemzetközi összehasonlításban is kimagaslóan családtámogató politikáját élesen támadja (ld. az alábbiakban, „a tradicionális családi értékek politikai szintéren való hangsúlyozása a női jogok ezzel egyidejű ellehetetlenítésével/kiüresítésével”, „a nők jogainak ignorálásával” tevékenységet állítja).¹ Véleményem szerint a kimagasló családtámogató politika nincs ellentétben azzal, hogy még mindig nagyon sok a feladat, rengetegen éheznek, szenvednek; a mélyszegénységre, a rendkívüli megterhelésekre, az egyéb súlyos problémákra azonban nem az abortusz a megoldás (az élet és az életminőség nem áll azonos etikai és jogi síkon; másodlagos, kiegészítő érvenként ld. pl. örökbefogadás, hazánkban jelenleg is sok ezren várnak örökbefogadásra); a gyermek jövőjét ezzel nem idealizáljuk, hanem – miként ezen írásomban is kifejttem – az emberi lény élete alapvetőbb, nagyobb érték annál, minthogy a súlyos nehézségekre a válasz az abortusz legyen.

¹ A 2010. évtől megjelenő családtámogatási politikához ld. pl. HÁMORI Antal: A család(ok) és a magzati élet védelme a mai magyar jogban demográfiai helyzetképpel. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/4. 91–114(–151.); csalad.hu.

A téma napjainkban is mind hazai, mind nemzetközi szinten rendkívül jelentős, igen fontos és aktuális.² Az abortusz külföldi szabályozásait illetően számos jogirodalmi mű keletkezett; összefoglalóan azt lehet mondani, hogy különböző okok miatt az államok nagy részében – különösen Európában és Észak-Amerikában – gyakorlati (politikai) kompromisszumként a művi abortusz teljes tiltása és korlátlan szabaddá tétele közötti megengedő szabályozás és gyakorlat létezik, eltérő határidőkkel és indikációkkal (ld. különösen szociális, súlyos válsághelyzet, kriminális, egészségi, genetikai, teratológiai; az életveszély-indikáció általánosan elfogadott). Ennek lényege, hogy a „terhesség” körülbelül első harmadában végül is az állapotos nő szándéka érvényesül, a későbbiek során viszont – néhány, a magyar szabályozásban is létező kivétellel – a művi abortusz tilos.³

² Ld. pl. New York állam 2019. januárjában elfogadott, a művi abortuszt nagyobb mértékben megengedő szabályozása (<https://legislation.nysenate.gov/pdf/bills/2019/S240>); 2019-ben a dél-koreai alkotmánybíróság további megengedést előíró döntése; 2018-ban megengedő írországi változás és argentin próbálkozás; ellenkező irányban: az USA egyre több államában, pl. Alabama, Arkansas, Georgia, Kentucky, Louisiana, Mississippi, Missouri, Ohio, Tennessee állam 2019. évben elfogadott törvényei (ld. pl. Elizabeth NASH: Abortion Rights in Peril – What Clinicians Need to Know. *The New England Journal of Medicine*, August 8, 2019. 497–499.); a családtervezésről, az emberi embrió védelméről és az abortusz megengedhetőségének feltételeiről szóló 1993. január 7-i törvény, valamint az 1997. június 6-i Büntető Törvénykönyv módosításáról szóló 2016. évi lengyel törvényjavaslat, amely az abortusz állami megengedésének – az állapotos nőnél fennálló életveszély esetét nem számítva – teljeskörű visszaszorítását sikertelenül célozta (az abortusz állami megengedésének visszaszorítása jelenleg is napirenden van a lengyel törvényhozásban); magyarországi fejleményként a „terhességmegszakítások” jelentőségének érzékeltetése érdekében szükséges intézkedés bevezetéséről szóló, 2016. június 9-én és 2018. augusztus 29-én előterjesztett országgyűlési határozati javaslat (H/11076., H/1184.). A magyar és külföldi (ezen belül európai uniós) demográfiai vonatkozásokhoz ld. pl. HÁMORI (2016) i. m. 100–113.; *Terhességmegszakítások*, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2018. 23. (<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/terhessegmegsz16.pdf>).

³ Ld. pl. Agnès GUILLAUME and Clémentine ROSSIER: L'avortement dans le monde. État des lieux des législations, mesures, tendances et conséquences (Abortion Around the World. An Overview of Legislation, Measures, Trends, and Consequences). *Population*, 2018/2. 217–306.; Brooke Ronald JOHNSON Jr. – Antonella Francheska LAVELANET – Stephanie SCHLITT: Global Abortion Policies Database: a new approach to strengthening knowledge on laws, policies, and human rights standards. *BMC International Health and Human Rights*, 2018. 18:35, 1–5. (<https://doi.org/10.1186/s12914-018-0174-2>); Anika RAHMAN – Laura KATZIVE – Stanley K. HENSHAW: A Global Review of Laws on Induced Abortion, 1985–1997. *International Family Planning Perspectives*, 1998/2. 56–64.; BALOGH Hajnalka: Az abortuszok jogi szabályozása a világ országaiban. In: *Terhességmegszakítások, tanulmányok, adatok, jogszabályok, hazai és nemzetközi trendek*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2000. 49–64.; JOBBÁGYI Gábor: *Az élet joga. Abortusz, eutanázia, művi megtermékenyítés*. Budapest, Szent István Társulat, 2004. 82–117. [felhasznált, hivatkozott irodalom különösen: Albin ESSER – Georg KOCH: *Schwangerschaftsabbruch im internationalen Vergleich*. Nomos Verlag, 1988. 77–89., 235., 271–272., 318., 479–565., 728., 733., 750–752., 782., 799–889., 993–1078., 1094–1098., 1281–1288., 1319–1323., 1487–1495., 1504–1505., 1537., 1634–1640.]; J. C. WILLKE: *Abortion, Questions & answers*. Cincinnati, Hayes Publishing Company, 1985. 17–20., 56., 288–299.; vö. JOBBÁGYI Gábor: *A méhmagzat életjoga. Az abortuszlegalizáció ellentmondásai és jogellenessége*. Budapest, Szent István Társulat, 2019. 75–112.; JOBBÁGYI Gábor: *A méhmagzat életjoga. Az abortuszlegalizáció konfliktusa*. Budapest, Pacem in Utero Egyesület, 1994. 63–97.; JOBBÁGYI Gábor: A méhmagzat életjoga az európai jogállamok jogalkotásában. *Magyar Jog*, 1991. 601–608.; Willke hivatkozott könyve az 1990. évi javított és bővített kiadás alapján 1998-ban, Budapesten, a Marana Tha 2000 Alapítvány és a Pro Life Alapítvány kiadásában megjelent

A probléma súlyát jelzi, hogy az állam objektív, intézményes életvédelmi kötelességének és az állapotos nő önrendelkezési jogának az ütközése a magyar Alkotmánybíróság szerint is indokolási problémákkal küszködik.⁴

Először ismertetem a szóban forgó feminista álláspontot, érvanyagot, majd annak kritikáját adom. Ennek keretében – a kérdésekre is válaszolva – szólok az abortusz tragédiájáról, az emberi lény életének értékéről, védelméről, az értékek hierarchiájáról, szakirodalmi hivatkozásokkal a felelősségteljes családtervezésről, a férfi és a nő felelősségéről. Kitérek az Alkotmánybíróság vonatkozó határozataira, a magzat apjának helyzetére, a művi abortusz költségei viselésének szabályaira (kedvezményekre, mentességekre – vö. pl. kriminális indikáció), a nem semleges, várakozási idő (nem egyszeri) kötelező tanácsadásra, az egészségügyi dolgozók ellenállására és annak regulációjára. Végül, összefoglaló megállapításaim, érveim kapcsán további, a még meg nem született emberi lény élete, méltósága fokozottabb tiszteletének, oltalmának szükségességére rávilágító, az abortusz sérelmes, káros voltára és az abortuszt megengedő állami szabályozáson keresztül megjelenő életellenes gyakorlatokra rámutató szakirodalmi művekkel is szolgálok.

2. Feminista nézőpont

Az Állam- és Jogtudomány 2018/1. számának 93–110. oldalain Sebestyén Andrea tolalából, *Az abortuszról és a jogi feminizmusról – az „abortusz-tanácsadás” és az „abortuszturizmus” esete Magyarországon*⁵ címmel megjelent írás szerint:

„[...] a terhesség és anyaság nők egész életét megváltoztató hatásai szoros összefüggésben vannak a nemek egyenlőségével. [...] a gyermeknevelés szinte kizárólagosan nőkre háruló feladata és felelőssége az, ami gyakorlatilag lehetetlenné teszi a férfiakkal egyenlő arányú részvételt a politikai, gazdasági életben, a munka világában. [...] a reprodukív döntés alapvető jelentőségű, és nem csupán az egyéni sorsok alakításában, hanem a nemek közötti egyenlőség előmozdításában is: »Amíg a nők nem képesek kontrollálni a gyermekszülési képességüket, nem várhatják, hogy a férfiakkal teljesen egyenlő legyen a helyzetük.«⁶

magyarul (349 oldal; ford. FÖLDÉNYI János)]; TÓTH Gábor Attila: Az emberi méltósághoz való jog és az élethez való jog. In: HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*. Budapest, Osiris, 2003. 327–339. Az Amerikai Egyesült Államokbeli szabályozáshoz ld. pl. GRMELA Zoltán: Az abortuszkérdés szabályozása az Egyesült Államokban. *Magyar Jog*, 1992/11. 681–689.; UITS Renáta: A részleges szülessel járó abortusz tilalma az Egyesült Államokban. *Fundamentum*, 2007/4. 63–78.; a német szabályozáshoz ld. pl. KALÓ Ágnes: Az abortusz jogi szabályozása Németországban, a Német Alkotmánybíróság döntése. *Magyar Jog*, 1994/2. 92–99.; és SCHANDA Balázs: A német Alkotmánybíróság új határozata az abortuszkérdésben. *Jogtudományi Közöny*, 1993/11–12. 483–487.

⁴ Ld. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. d) pont.

⁵ A továbbiakban: SEBESTYÉN i. m.

⁶ SEBESTYÉN i. m. 98–99.

„[...] amit elsősorban a szerzők kritizálnak, nem más, minthogy az abortusz, mintegy kontextusából kiragadott módon a potenciális emberélet vagy halál feletti döntésre szűkül, ami egy tisztán morális dilemma. [...] ezt a jogi diskurzus is megerősíti, ami az »élet létrehozására vonatkozó döntést« (»*procreative choice*«) a vele járó társadalmi következményektől (mint amilyen a »szülőség *quasi* egyenlő az anyasággal« felismerés) teljesen elszigetelten kezeli.”⁷

[...] az abortusz kérdése nem egyszerűen egy egyént, vagy a nőket, mint csoportot megillető jogokról, hanem társadalmi szerepekről szól. [...] amikor a jogalkotó korlátozásokat vezet be az abortuszhoz való hozzáférés kapcsán, nagyon is tisztában van az elvárt nemi szerepekkel, és nagyon is óhajtja, elvárja, hogy a nők neveljék fel azt a gyereket, akit kényszerülnek megszülni. Így a gyermek vállalását illető választás messze áll attól, hogy kényszermentes legyen a többség számára; az anyaság vállalásának kötelezettsége erős családi és szélesebb társadalmi nyomás hatására mintegy beleivódik a nőkbe. Az uralkodó nemi kódolás presszionálja őket, hogy anyák legyenek és tartsák meg, neveljék fel gyerekeiket, szakmai és személyes érdekeiket rendeljék alá a családnak. Az az elvárás, miszerint a nőknek önzetlennek kell lenniük, amikor az anyaságról van szó, a nemi szerepek ideológiájának az egyik legerősebb komponense. A fogamzásgátlás és az abortusz elérhetősége fentiekre tekintettel tehát kritikus azon nők számára, akik nem akarják, hogy életük csupán a reprodukció eszközeként teljen el; a magánélet, az otthon és a család világa által körbehatárolva. [...] a fogamzásgátlás és abortusz teszi lehetővé azt, hogy a nők nőként lehessenek konceptualizálva, és ne kizárólag anyaként. [...] a fogamzásgátlás és abortusz potenciálisan magában hordozza annak lehetőségét, hogy egy nő társadalmi státuszán változtathasson, és ezáltal a nők és férfiak közötti társadalmi viszonyok (át)alakuljanak. [...] amikor reprodukatív döntésről (»*reproductive choice*«), az abortuszhoz való hozzáférés lehetőségéről beszélünk, az nemcsak intimitásról, hanem magáról az identitásról szól; a nők képességéről, hogy meghatározhassák saját létezésük mikéntjét. Az egyéneket ilyenfajta képességüktől megfosztani egy olyan egyedi tehertétel/károkozás, ami a (testükbe való) fizikai beavatkozás, pszichológiai trauma és egyfajta karrier szempontú értékvesztés súlyos kombinációja. Ebből a nézőpontból az erkölcsi kérdés, hogy »hol kezdődik az emberi élet«, kevéssé jelentős. [...] még ha a magzatot személynek tekintenénk, akkor sem következne egyenesen, hogy az ő érdeke élvezne elsőbbséget szükségszerűen. [...]»⁸

⁷ Uo. 99.

⁸ Uo. 99–100. A feminista-kritikához ld. még uo. 94.: „[...] a tradicionális családi értékek politikai szintén való hangsúlyozása a női jogok ezzel egyidejű ellehetetlenítésével/kiüresítésével, ami nyilvánvalóan kihatással van a nem kívánt terhességek ügyére is.”; uo. 101.: „[...] alapvető cél a család hangsúlyozása és előtérbe helyezése a nők jogainak ignorálásával. A »tradicionális« család jogai és érdekei a »*family mainstreaming*« koncepcióján keresztül fogalmazódnak meg, amely az illeberális politika egyik központi eleme. [...] ez nem az uniós, vagy ENSZ gyakorlatából jól ismert mainstreaming-koncepciónak

Szerző kritizálja a ‘magzati élet védelméről szóló’ 1992. évi LXXIX. ‘törvény’-t (a továbbiakban: Mvt.): a szövegezésében (nyelvezetében), a „lehetőleg a magzat apja jelenlétében”⁹ szövegrészét illetően,¹⁰ a költségviselés vonatkozásában, CEDAW-bizottsági jelentést alapul véve „a műtéti terhességmegszakítást kérelmezők számára kötelezővé tett befolyásoló szándékú tanácsadást a szükségtelen három napos várakozási idővel; valamint az egészségügyi dolgozók ellenállását a megfelelő jogi szabályozottság hiányában”.¹¹ A 110. oldal utolsó bekezdésében e kérdést is feltéve: „A kötelező tanácsadás szükséges és arányos intézkedés?”

A költségviselés vonatkozásában részben tévesen a következőket írja:

„Amennyiben a nő egészsége, illetve a magzat károsodása indokolja a megszakítást, akkor a beavatkozás költségeit a magyar állam állja. Egyéb esetekben nem. Az összes engedélyezett esetet számba véve viszonylag ésszerűtlennek tűnik, vagyis sajátos értékválasztás következtében meghatározottnak ez a megkülönböztetés. Még talán a nő igen súlyos veszélyeztetettsége kapcsán lehetne némi rosszhiszeműségből kiindulva önhibát feltételezni, és büntetési szándékkal anyagi értelemben megszorítani a terhességmegszakítás lehetőségét. Megítélésem szerint azonban a bűncselekmény (szexuális erőszak) áldozatává válást még ilyen nyakatekert módon sem lehet önhibának minősíteni; csakis erős áldozathibáztató attitűd alapján.”¹²

Szerző írásának utolsó oldalán pedig e sorokat is olvashatjuk:

„[...] látnunk kell, hogy a gyermeket vállalni nem szándékozó nők, illetve párok hétköznapi döntéseinek (például Bécsbe utazás egy abortusztablettáért), valamint a gyermekvállalás motivációinak (milyen egzisztenciális biztonság mellett tudják elképzelni a nők, illetve párok a gyermekvállalást, figyelembe véve a természetes megtermékenyülés valószínűségének zuhanásszerű esését napjainkban) ignorálása tévút. Ahogyan annak figyelmen kívül tévesztése is, hogy a jogon keresztül miféle társadalmi gyakorlatok válnak mindennaposá ezen a területen.”

megfelelő szemléletet tükröz: a női jogok alternatívájaként létezik, illetve annak érdekében találták ki, hogy a »tradicionalis értékeket« népszerűsítse.”

⁹ Ld. Mvt. 9. § (1) bek.

¹⁰ Ld. SEBESTYÉN i. m. 102.: „(némi paternalizmus ebben a fordulatban is felfedezhető, illetve, ha radikálisabban szándékozom megfogni, egy kontrollelem kerül beiktatásra; egy, a nők feletti kontroll; ami azt sugallja, ezt a döntést ideális esetben egyedül ne hozhassák meg)”.

¹¹ Ld. SEBESTYÉN i. m. 101–104.; ad „nyelvezete”: uo. 110. oldal utolsó bekezdés; ld. még uo. 105–106.: „magzat megtartása érdekében” szövegrész [ld. Mvt. 9. § (1) bek.], „intézményesített traumatizálás”, „A jogszabály szövege már önmagában problematikusnak tekinthető, hiszen a megalapozott döntést vonja kétségbe a konzultáció előírásával, továbbá tulajdonképpen szabad utat ad a jogot alkalmazók számára ahhoz, hogy saját maguk értelmezzék: miről és hogyan is kell beszélniük.”

¹² Uo. 102–103. A reflexiót ld. a 3. pontban.

Anonim lektori véleményben foglaltakra tekintettel röviden utalok arra, hogy Sebestyén Andrea írása „nem önmagában áll”, hanem – a lektori megfogalmazás szerint – „az ún. radikális feminizmus, illetve annak is a leginkább radikális része”, amely „általánosságban a reprodukciót mint a férfiak által tanúsított (társadalmi) elnyomást fogja fel, mellyel azok a nőket (mint a reprodukcióra egyedül képes embereket) alávetettségben (fizikai és ebből következő egzisztenciális kiszolgáltatottságban) tartják.”¹³

3. Másik nézőpont

A fentiek kapcsán, Sebestyén Andrea írásának idézett részei mentén haladva – tiszteletben tartva, hogy másnak más a véleménye – az alábbiakra, az általam is képviselt álláspontra szeretném felhívni a figyelmet. Az általam képviselt álláspontot, amely szerint a magzat jogalany, korábban Lábady Tamás, utóbb pedig Frivaldszky János is megfogalmazta.¹⁴

¹³ Az anonim lektori vélemény arra is felhívja a figyelmet, hogy e radikális feminizmus leghíresebb képviselői közé tartozik Catharine Alice MacKinnon és Andrea Dworkin is; ld. pl. Catharine A. MacKINNON: *A feminizmus változásai. Előadások életről és jogról*. Budapest, Pont, 2001. 247.; vö. pl. MOLNÁR András: A feminizmus a jogban. In: FEKETE Balázs – FLECK Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a kortárs jogelméletéről*. Budapest, ELTE Eötvös, 2015. 169–247. (különösen 226–242.; „[...] a feminizmusnak létezik keresztény irányzata, illetve ún. »pro-life feminizmus«, mely azonban az életet a fogantatástól kezdődően védendőnek tartja; és a terhességmegszakítás megtiltása helyett sokkal inkább a terhességmegszakítás végrehajtását tulajdonítják a férfiak elnyomásának, mondván, a férfiak kerülnek a szülői minőséggel járó felelősséget, ezért inkább arra szorítják rá a nőket, akikkel együtt voltak, hogy vetessék el magzatukat, és az abortusz engedélyezése csak a kizsákmányolás e válfajának enged zölds utat. Ezért az abortusz széles körű legalizálása helyett a gyermekvállalás lehetőségein kellene könnyíteni az államnak.” – uo. 233.; vö. uo. 234.: hivatkozással: „Catharine MacKinnon egy helyütt úgy fogalmazott, hogy a »radikális feminizmus a feminizmus«;” és uo. 235–236.: „A radikális feminizmus, noha – mint fentebb láthattuk – téziseit tekintve némileg rokonítható a marxizmussal – MacKinnon szerint módszertanilag posztmarxista –, teljesen egyedülálló megközelítést alkalmaz: a férfialmat és a nők ezzel járó elnyomását teszi társadalomképe nek alfájává és omegájává.” – Molnár András ezzel kapcsolatos kritikai megjegyzéseit ld. uo. 236–242.).

¹⁴ Ld. pl. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás alkotmánybíró párhuzamos véleménye, 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás alkotmánybíró különvéleménye; FRIVALDSZKY János: *Tanulmányok a jog erkölcsi alapjairól, emberi méltóság, szabad vasárnap, uzsora, pénzügyi világválság*. Budapest, PPKÉ JÁK, 2015. 7–12.; FRIVALDSZKY János: Az emberi személy és annak méltósága jogfilozófiai perspektívában – különös tekintettel a jogalanyisághoz és az élethez való jog aktuális kérdéseire. *Acta Humana*, 2014/1. 7–73.; FRIVALDSZKY János: Szempontok a családvédelmi törvény értékeléséhez. *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. 67–69.; FRIVALDSZKY János: *A jogfilozófia alapvető kérdései és elemei*. Budapest, Szent István Társulat, 2011. 19–48.; FRIVALDSZKY János: Az emberi személy alkotmányos fogalma felé a méhmagzat életjogának tesztjén keresztül. In: SCHANDA Balázs – VARGA Zs. András (szerk.): *Látélet közjogunk elmúlt évtizedéről*. Budapest, PPKÉ JÁK, 2010. 19–51.; FRIVALDSZKY János: Jogalanyiség és a jog mint egyetemes elismerő viszony. A legújabb olasz jogfilozófiai eredmények tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 2009/2. 11–54.; HÁMORI Antal: A magzat élethez való joga a magyar bírói gyakorlatban. *Magyar Jog*, 2002/4. 227–231.; HÁMORI Antal: *A magzat élethez való joga*. Budapest, Logod, 2000. 153.; HÁMORI Antal: A magzat élethez való joga. *Magyar Bioetikai Szemle*, 2000/3. 1–10.; HÁMORI Antal: A magzat jogalanyisága és perbeli jogképessége a hatályos magyar jogban I–II. *Magyar Bioetikai Szemle*, 1999/4. 8–17., 2000/1. 7–14.

3.1. Véleményem szerint az „*abortusz*” nem a „potenciális” emberélet vagy halál feletti döntésre szűkül; a „potenciális” emberélet vagy halál feletti döntés *nem „egy tisztán morális dilemma”*, hanem – egyebek (ld. pl. pszichológiai vonatkozások) mellett – jogi probléma *is* (az sem pusztán erkölcsi kérdés, hogy „hol kezdődik az emberi élet” – és nyilvánvalóan nem a születés után: ld. pl. hathónaposan élve született és kilenchnaponosan még meg nem született emberi lény élete); akkor, amikor – az abortusz helyett – a még meg nem született emberi lény védelméért magam is érvelek, nincsen szó arról, hogy az abortusz, mintegy kontextusából kiragadott módon a „potenciális” emberélet vagy halál feletti döntésre szűkülne.

Az általam is képviselt jogi diskurzus az „élet létrehozására vonatkozó döntést” nem elszigetelten kezeli a vele járó társadalmi következményektől (pl. a „szülőség *quasi* egyenlő az anyasággal”), hanem arról van szó, hogy *az emberi lény élete alapvetőbb, nagyobb érték*, mint például az önrendelkezés (a szülők „szakmai és személyes érdekei”, „karrierje”, „egzisztenciális biztonsága”), vagy akár az egészség, testi épség, akkor is, ha az állapotos nő, illetve a szülők például idegileg, anyagilag, illetve a „társadalmi szerepek” („társadalmi viszonyok”) tekintetében rendkívül súlyos (válságos) helyzetben vannak [a fogyatékosság, károsodás valószínűsége, vagyis nem biztos volta még kevésbé állhat szemben az élettel, amely biztosan létezik;¹⁵ az „élet létrehozására vonatkozó döntés”-sel „járó társadalmi következmények” átnézését követően is az emberi lény életének választására, az abortusz elutasítására jutunk, mert az emberi lény élete – minden nehézség ellenére – alapvetőbb, nagyobb érték, *csak az anya életével konkurrálhat*; az emberi lény élete olyan alapvető, nagy érték, hogy azt akkor sem szabad kioltani, ha az állapotos nő kilenc hónapig sem akarja ‘magzatját’ ‘cipelni’; ez a nagy érték annál is nagyobb, hogy az állapotos nő nem akar majd – egy életen át – emlékezni (s attól szenvedni) ‘örökbe adott’, illetve más (például az apa, a nagyszülők) által felnevelt gyermekére; az élet kioltásának *visszafordíthatatlansága* – az abortusz miatti vagy az ‘örökbe adás’, illetve az ‘apa általi vállalás, más személy(ek) által történő felnevelés’ (a ‘nehezebb felejtés’) miatti szenvedés előre biztosan nem látható ‘győztes’, illetve ‘vesztes’ (időnként lehet, hogy változó) érveinek ‘csatájában’ is – sokkal inkább amellel szól, hogy az életet védjük, hiszen az biztosan létezik és alapvetőbb, nagyobb érték].

A jogalkotó abortuszt tiltó rendelkezéseivel azt óhajtja, várja el, hogy a *szülők* neveljék fel a gyermek(ek)et, illetve, ha erre nem képesek, az állam a szülők helyett megfelelően gondoskodik a gyermek(ek)ről; mind a nőknek, *mind a férfiaknak* „*önzetlennek kell lenniük*”, akkor is, amikor a *szülőségről* van szó [a nőnek és a férfinak egyenlő méltósága van, a nők és a férfiak jogilag egyenlők, a nők és a férfiak között fennálló jogegyenlőség nem azt jelenti, hogy figyelmen kívül szabad hagyni a ténylegesen fennálló természetes – például biológiai – különbségeket; a 14/1995. (III. 13.) AB határozat indokolásának II. részében foglaltak szerint: „*A férfi és nő egyenjogúságának addig van értelme, amíg a férfi és nő közötti természetes különbséget elismerjük, s erre figyelemmel valósul meg az egyenjogúság.*”; Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XV. cikk (3), (5) bekezdése kimondja: *a nők és a férfiak egyenjogúak, Magyarország*

¹⁵ Egy biztosan meglévő életet nem szabad megszüntetni egy (vélt) egészségi hátrány „elkerülése” érdekében; a valószínűsíthetőség, valószínűség miatt akár teljesen egészséges magzatokat is megölnek.

*külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket*¹⁶].

A felelősségteljes családtervezés a nő és a férfi (a házastársak) egyesülése előtti időpontban jelenik meg,¹⁷ a „társadalmi státusz” változtatásának, a „nők és a férfiak közötti társadalmi viszonyok” „(át)alakulásának”, a nők és a férfiak „saját létezésük mikéntje”

¹⁶ A nők fokozottabb védelméről, támogatásáról szóló jogszabályi rendelkezésekhez ld. pl. a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 16. § (1)–(2) bek.: „(1) A várandós anyát, illetve a kiskorú gyermeket nevelő szülőt külön törvény szerinti kedvezmények illetik meg a) a foglalkoztatásra irányuló szerződés munkavégzés helyének megváltozása miatti módosítása, b) a rendkívüli, illetve az éjszakai munkavégzésre való igénybe vehetőség, c) a más helységben végzendő munkára kötelezés, továbbá d) a várandóssággal összefüggő orvosi vizsgálat munkaidő-kedvezménye esetén. (2) A várandós, illetve egy évesnél fiatalabb gyermeket nevelő nőt csak az egészségi állapotának megfelelő olyan munkakörben lehet foglalkoztatni, amelyhez hozzájárult, és amelyben alapbère nem kevesebb, mint a megelőző munkakörében. A megfelelő munkakör felajánlása vagy kialakítása a foglalkoztató feladata. Amennyiben a foglalkoztató nem tud ilyet biztosítani, a nőt a munkavégzés alól fel kell menteni, és részére külön törvényben foglaltak szerint alpbért kell folyósítani.”; 18. § [c] pont]: „A szülő külön törvény szerinti felmondási védelem alatt áll, ha a) háromévesnél fiatalabb gyermeket nevel, b) beteg gyermekét ápolja, c) várandós, szülési szabadságon vagy a gyermek otthoni gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadságon van, illetve emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésben vagy gyermek örökbe-fogadására irányuló eljárásban vesz részt.”; 20. § (1)–(2) bek. [(1) bek. b)-c) pont, (2) bek.]: „(1) A család gyermekvállalással és gyermekneveléssel kapcsolatos feladatai ellátásának segítésére – külön törvényben foglaltak szerint – a) mindkét szülő pótszabadságra, b) a gyermekét szoptató anya munkaidő-kedvezményre, és c) a várandós, illetve szülő nő szülési szabadságra jogosult. (2) A szülési szabadság időtartama nem lehet rövidebb huszonnégy hétnél, kivéve, ha az anya a szülést követően nem tudja, vagy nem akarja a gyermekét gondozni.”; 23. § (1) bek.: „(1) Az állam pénzbeli támogatás vagy természetbeni ellátás formájában hozzájárul a várandóssággal, a szüléssel, a szülőnek a gyermek – legalább hároméves koráig történő – gondozásával és nevelésével, valamint a tanítatásával összefüggő költségeihez.”; a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 53. § (3) bek. a) pont, 60. § (1)–(2) bek., 65. § (3) bek. a)-b), e) pont, 113. § (1) bek. a) pont, (2)–(3) bek., 127. § (2) bek., 219. § (1)–(2) bek. [(2) bek. a) pont], 295. § (1) bek. [f] pont], 299. § c) pont; a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény 87. § 8/A. pont; az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 30/A. § (1)–(2) bek., 31. § (1)–(2) bek., 65. § a)-e), h), j) pont; az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 41. §, 86. § (1)–(2) bek., 142. § (1) bek., (3) bek. c) pont ca)-cc) alpont.

¹⁷ A családi életre, az egészséges életre neveléssel, a természetes családtervezéssel kapcsolatos szakirodalomból ld. pl. HÁMORI (2016) i. m. 130–133.; HORTOBÁGYINÉ NAGY Ágnes (szerk.): *Családi életre nevelés az oktatásban. Család-öröklet segítő kézikönyv*. Budapest, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családpedagógiai Intézete, 2005. 443.; MARTOS Tamás – HORTOBÁGYINÉ NAGY Ágnes: Áldás vagy átok a termékenység? In: HORVÁTH-SZABÓ Katalin (szerk.): *Házasság és család*. Budapest, Új Ember, 2008. 228–282.; FEKETÉNÉ SZAKOS Éva: A házasság-előkészítés mint felnőtteképzés. In: HORVÁTH-SZABÓ Katalin (szerk.): *Házasság és család*. Budapest, Új Ember, 2008. 283–297.; TURGONYI Zoltán: A házasság természetjogi alapjai. *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. 99–118.; *Jövnők a család (2). A családok lelkigondozása*. [ford. DOMONKOS György] Budapest, Új Ember, 1994. 151; John és Sheila KIPPLEY: *A természetes családtervezés művészete*. [ford. RÉTHELYI Jenő] Budapest, Szent István Társulat, 1986. 269.; Evelyn BILLINGS – Ann WESTMORE: *A Billings-módszer. Családtervezés gyógyszerek és eszközök nélkül*. [ford. GYÖRGYPÁL Zoltán] Természetes Családtervezést Segítő Egyesület, 1994. 292.; MEGYERI Valéria: *Születés-szabályozás a család teológiájának tükrében. A Billings-módszer ismertetése*. Budapest, JEL, 2009. 160.; Thomas W. HILGERS: *Creighton Model, Fertility Care™ System. An Authentic Language of a Woman's Health and Fertility™ (Fertility Care™ and NaProTechnology®)*. Omaha, Nebraska, USA, Pope Paul VI Institute Press, 2013. 83.; *Természetes és Biztonságos. Természetes Családtervezés* [ford. FEKETÉNÉ SZAKOS Éva] Természetes Családtervezési Tanácsadó Munka-

meghatározhatóságának az abortusz révén – nézetem szerint – nincs helye. Akkor, amikor az abortuszról szólunk, a még meg nem született *nők* és férfiak identitásától, életétől és méltóságától sem tekinthetünk el, nemcsak a már megszületett, hanem a még meg nem született *nők* és férfiak helyzetébe is megfelelően bele kell képzelni magunkat: a művi abortusszal ártatlan emberi lények életét oltják ki, ami sokkal súlyosabb, mint például a „pszichológiai trauma” – ami az abortusz esetén is előfordul – és a „karrier szempontú értékvesztés” „súlyos kombinációja”; „a terhesség és anyaság nők egész életét megváltoztató hatásai”-nak „szoros összefüggése” „a nemek egyenlőségével” (a nők és a férfiak „egyenlő arányú” – „politikai, gazdasági életben”, „munka világában” – részvételének hiánya) kisebb súlyú probléma, mint az ártatlan emberi lények életének kioltása (túl azon, hogy a „terhesség”, a szülőség – az anyaság–apaság – a férfiaknak is az egész életét megváltoztatja); „a nemek közötti egyenlőség előmozdításában”, „a férfiakkal teljesen egyenlő” „helyzet” megteremtésében véleményem szerint az abortusznak nincs helye (jó cél elérése érdekében rossz eszközt nem szabad alkalmazni, márpedig az abortusz az említett ok miatt rossz – társadalomra veszélyes – eszköz).

3.2. A tekintetben, hogy „ha a magzatot személynek tekintenénk”, a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatból is idézhetünk, mivel e határozat – és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat – szerint, ha a törvényhozó elismeri a magzat jogalanyiságát, akkor a művi abortusz megengedése – „néhány rendkívüli határeset” (az állapotos nő életének megmentése, illetve életét veszélyeztető ok) kivételével – kizárt:

„Ha ugyanis a magzatnak alanyi joga van az élethez, egyrészt az anya önrendelkezési joga nem, illetőleg csak annyira jöhet szóba, mint – egy hasonló súlyú korlátozást okozó – másik emberrel kapcsolatban; másrészt az élethez való jog relatív védelme többé nem elégséges.”¹⁸

„Az önrendelkezési jog mint a magzati élet feletti rendelkezés alapja eleve csak akkor merülhet fel, ha feltesszük, hogy a magzat jogilag nem ember. Ha a magzat jogalany, alanyi joga van az élethez. Ebben az esetben az anya önrendelkezési joga szabály szerint nem, hanem csupán néhány rendkívüli határesetben érvényesülhet. Ekkor az önrendelkezési jogra hivatkozva éppúgy nem lehet megszakítani a terhességet, mint ahogyan nem lehet megölni a kilenc hónapig tartó másállapotnál bizonyosan nagyobb terhet jelentő nyitott gerincű csecsemőt.”¹⁹

„Ha [...] a magzatnak alanyi joga van az életre és méltóságra, akkor ez a jog nem különbözhet bármely más ember élethez és méltósághoz való jogától,

közössége, 1994. 88.; *Természetes & biztonságos, Tankönyv és Munkafüzet* [ford. FÖLDESINÉ CSISZÉR Anikó] Budapest, Életünk a Család! Nonprofit Közhasznú Kft., 2015. 125., 165.

¹⁸ Ld. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás C) 3. a) pont.

¹⁹ Ld. uo. b) pont.

azaz az anya alapjogaival is ugyanúgy állítandó szembe, mint a már megszületett emberek esetében.²⁰

„Ha a törvényhozó úgy határoz, hogy a magzat jogilag ember, tehát olyan jogalany, akit megillet az élethez és méltósághoz való alanyi jog, akkor terhességmegszakítás is kizárólag azokban az esetekben végezhető, amelyekre nézve a jog eltűri az emberi életek közötti választást, és ennek megfelelően nem is bünteti az emberi élet kioltását. Ilyen eset például az, ha az anya életének megmentése érdekében válik szükségessé az abortusz.”²¹

Az Alkotmánybíróság megengedő határozatával szemben álláspontom szerint azt, hogy a születés a jogalanyiség szempontjából önkényes határvonal, a kilenchnaposan még meg nem született emberi lény és a nyolchónaposan élve született emberi lény élete is mutatja: ha a fiatalabb – helyesen – alkotmányjogilag is jogalany, akkor az idősebb miért ne lenne az. A tárgyi súlyra is figyelemmel hangsúlyozandónak tartom, véleményem szerint a „18 éves korhatár” gyakorisága, kiskorúsága, cselekvőképessége, korlátozott cselekvőképessége szerinti kisebb súlyú határvonal nem önkényes; a 18. életév alatt és felett – a magyar jog szerint a 16. életévtől lehetséges házasságkötés különbségének megfelelő tükröződésével – a szabályozás, nyilvánvalóan a cselekvőképesség léte, illetve nemléte szerint egységes, vagyis e tekintetben nincsen szó ellentmondásról, szemben például a kilenchnapos, idősebb emberi lény esetével, amikor a fiatalabb (pl. nyolchónapos) – helyesen – már jogalany, mert megszületett élve, a kilenchnapos (idősebb) pedig nem, mert még nem született meg élve, vagy akkor, amikor az egyik (az élve született), ugyanolyan életkorú emberi lény jogalany, míg a másik nem, mert az utóbbi még nem született meg élve.²²

²⁰ Ld. uo. c) pont.

²¹ Ld. uo. F) 1. pont. Véleményem szerint a „terhességmegszakítás” szóhasználat is elfedi, illetve – az állapotos nő(k) és mások „kíméletevel” – megpróbálja elfedni a valóságot, nevezetesen azt, hogy a művi abortusz esetében – a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat indokolásában szereplő egyik megfogalmazással élve – „megfogant egyedi emberi élet” [ld. Indokolás III. 1. a) pont] szándékos kioltásáról van szó, amely helytelen. A „terhes” és a „terhesség” szó alkalmazását illetően megemlítem, nem arról van szó, hogy ne tudnánk, nehéz a szóban forgó állapot (különösen, ha az illető nem kívánta azt), hanem egyrészt arról, hogy mind az állapotos nő, mind az embrió, magzat és az állapotosság minden nehézség ellenére jóval több a „terhes”-nél és a „terhesség”-nél, másrészt az érintettek érdekében sem mindegy (akkor sem, ha bele sem gondolnak ebbe), hogy hogyan, miként tekintenek magukra, s a még meg nem született gyermekükre (kinek tekintik őt), s a más állapotokra (minek tekintik azt) – a helytelen szóhasználat a tudat alatt is hat. Az Alkotmánybíróság azt a minősítést, hogy a „magzat” alkotmányjogi értelemben ember, a 64/1991. (XII. 17.) AB határozattal a törvényhozóra hárította, és a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint a törvényhozó (az Mvt.-vel) úgy döntött, hogy a „magzat” alkotmányjogilag nem ember.

²² Részletesen ld. pl. HÁMORI Antal: A még meg nem született emberi lény élete és a vele-keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése a mai magyar jogban. In: FRIVALDSZKY János – TUSSAY Ákos (szerk.): *A Természetjog Napja. Konferenciatanulmányok*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 43–111. Vö. pl. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 54. § (1) bekezdése szerinti „veleszületettség”-gel kapcsolatos különböző vélemények: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás alkotmánybíró párhuzamos véleménye 6. pont, Dr. Zlinszky János alkotmánybíró párhuzamos véleménye II. 3–4. pont, 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás

3.3. Az Mvt.-nek a „lehetőleg a magzat apja jelenlétében” szövegrészét illetően megjelent említett kritikára reflektálva azt is szeretném hangsúlyozni, hogy annak az apának a helyzetébe is megfelelően bele kell képzelni magunkat, aki nem akarja születendő gyermeke életének kioltását, sőt, az adott esetben bizonyíthatóan azt is vállalja: egyedül is felneveli gyermekét, az élve születés esetére akár húszmillió forintot is ajándékoz az édesanyának, aki – nyilatkozata szerint – csak a százmilliós ötöslottó megnyerése esetén szülné meg gyermekét, mert a jelentős idegi megterhelést – egy már megszületett másik gyermek mellett, és napjainkban (2018-ban) az egy főre jutó nettó havi többszázezer forintos jövedelem, valamint két lakástulajdon ellenére – számára ez (az „egzisztenciális biztonság”) ellensúlyozná. A további, kiegészítő jellegű érvek körében érteve jogi abszurdumnak tartom, hogy a szabályozás szerint a gyermek ilyen esetben sem születhet meg élve. Ezzel az apa szerepét az anyáénál nem helyezzük előrébb, hanem az abortuszt megengedő szabályozáshoz képest érteve arról van szó, hogy ő vállalja gyermeke felnevelését.

3.4. A művi abortusz költségeinek viselése vonatkozásában – cáfolandó Sebestyén Andrea téves, idézett állítását – érdemes megemlíteni:

Az Mvt. 16. § (1)–(3) bekezdése a következőket foglalja magában: a beavatkozás költségeit az Egészségbiztosítási Alap fedezi, amennyiben a „terhesség” megszakítására a biztosítással rendelkező állapotos nőnél vagy magzatánál fennálló *egészségi ok* miatt kerül sor;²³ az ezen belüli esetben a „terhességmegszakításért” fizetendő díj megegyezik a társadalombiztosítás szerinti finanszírozás mindenkori összegével; a díj megfizetésének részletes szabályait – ideértve a *szociális helyzettől függő kedvezmények* mértékét is – a miniszter rendeletben határozza meg;²⁴ az Egészségbiztosítási Alap a „terhességmegszakítás” társadalombiztosítás finanszírozás szerinti összegét megelőlegezi a „terhességmegszakítást” végző egészségügyi intézménynek; a megelőlegezett összegnek azt a részét, amelyet a befizetendő díj nem fedez, a költségvetés megtéríti az Egészségbiztosítási Alapnak.²⁵

alkotmánybíró különvéleménye 1. pont, Dr. Holló András alkotmánybíró párhuzamos indokolása 2. pont; és LENKOVICS Barnabás: Értékproblémák az abortusz jogi szabályozásában. In: PESCHKA Vilmos (szerk.): *Élet és jog*. Budapest, MTA Állam- és Jogtudományi Intézete 1993. 68. Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások (állami szabályozásának) kritikájához ld. pl. HÁMORI Antal: *Igazságosság, emberi méltóság, szabadság és felelősség, élet- és családvédelem. Tanulmányok az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottsága részére (2006–2009)*. Budapest, Axol Print, 2009. 46–53. (Az egyedülálló nőnek az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárásban való részvételét biztosító magyar állami szabályozás kritikájához, különösen a kiskorú gyermek érdekének elsődlegessége szempontjából: ld. uo. 46–49.); HÁMORI Antal: *A humánembrió védelme erkölcszociológiai nézőpontból*. Budapest, JEL, 2008. 89–103.; HÁMORI Antal: Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások erkölcsi és jogi aspektusai. In: HÁMORI Antal – ROJKOVICH Bernadette – SZILÁGYI Szilvia (szerk.): *Szabadságra elhivatva az életért*. Budapest, Magyar Katolikus Családegylet, 2007. 65–75. A témához ld. még pl. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE: *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica*. Roma, Libreria Editrice Vaticana, 2008.

²³ Ld. Mvt. 16. § (1) bek.

²⁴ Ld. uo. (2) bek.

²⁵ Ld. uo. (3) bek.

Az Mvt. végrehajtásáról szóló 32/1992. (XII. 23.) NM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 11. §-a tartalmazza, hogy a „terhességmegszakítás” térítési díját az Mvt. 16. §-ának (2) bekezdése szerint kell meghatározni; a 12. § (1)–(2) bekezdése alapján a „terhességmegszakítás” térítési díjának befizetésére szolgáló „átutalási postautalványt” (a továbbiakban: utalvány) a munkatárs²⁶ a „terhességmegszakítási” kérőlap kitöltésével egyidejűleg átadja a „terhessége” megszakítását kérő nő részére; az így befizetendő térítési díj az Egészségbiztosítási Alap számlájára folyik be.

A Vhr. 13. § (1)–(3) bekezdése szerint:

„(1) A térítési díj 30%-át kell megfizetni, ha a) a kérelmező nő vagy a vele egy háztartásban élő házastársa, élettársa, illetve – az egy háztartásban éléstől függetlenül – az eltartója a 4/A. számú melléklet 1. pontjában meghatározott valamely ellátásra jogosult, az ellátás folyósításának időtartama alatt, vagy b) a kérelem benyújtását megelőző 6 hónapon belül a kérelmező, illetve a vele egy háztartásban élő házastársa, élettársa, valamint – az egy háztartásban éléstől függetlenül – az eltartója települési támogatásban részesül. (2) A térítési díj 50%-át kell megfizetni, ha a kérelmező nő vagy a vele egy háztartásban élő házastársa, élettársa, valamint – az egy háztartásban éléstől függetlenül – az eltartója a 4/A. számú melléklet 2. pontjában meghatározott valamely ellátásra jogosult, az ellátás folyósításának időtartama alatt, feltéve, hogy a 4/A. számú melléklet 2. pontjában meghatározott ellátás esetében az ellátás összege nem éri el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a kétszeresét. (3) *Nem kell térítési díjat fizetni* a) a szociális intézményben élő személynek, b) az átmeneti gondozásban részesülő, valamint a nevelésbe vett kiskorúnak, továbbá az utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek, c) ha a kérelmező vagy a vele egy háztartásban élő házastársa, élettársa, valamint – az egy háztartásban éléstől függetlenül – az eltartója a 4/A. számú melléklet 2. vagy 3. pontjában meghatározott valamely ellátásra jogosult, az ellátás folyósításának időtartama alatt, feltéve, hogy a 4/A. számú melléklet 2. pontjában meghatározott ellátás esetében az ellátás összege nem éri el az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, d) a tv. 7. § (2) bekezdés b)–d) pontjában meghatározott személyek esetén.”²⁷

A Vhr. 14. §-a alapján

„[a] terhessége megszakítását kérő személy a 13. § szerinti kedvezmény igénybevétele esetén a terhességmegszakítási kérőlap kiállításakor bemutatja a pénzübeni ellátást megállapító határozatot, bizonylatot, illetve jövedelemigazo-

²⁶ Ld. Vhr. 9. § (1) bek.: „A Családvédelmi Szolgálatnak a főiskolai képzésben védőnő szakképzettséget szerzett, és szakirányú tanfolyamot elvégzett munkatársa (a továbbiakban: munkatárs) a tv. 6. §-ában foglalt feltételek fennállását a tv. 12. §-ában foglaltak alapján állapítja meg.”

²⁷ Kiemelések: H. A.

lást. Ennek alapján a munkatárs kiállítja a terhességmegszakításért fizetendő térítési díjat tartalmazó utalványt és átadja a kérelmező részére.”

A Vhr. 16. §-a kimondja, hogy „[a] terhességmegszakítás elvégzésének feltétele – a 17. §-ban foglaltak kivételével – a térítési díj befizetésének igazolása.”; a 17. § (1)–(3) bekezdése szerint:

„(1) A tv. 16. §-ának (1) bekezdésén túl a munkatárs igazolást állít ki a térítési díj befizetése alóli *mentességről* a (2) és (3) bekezdésben foglalt esetekben. (2) Amennyiben a terhesség *bűncselekmény* következménye, a munkatárs a 14. § szerint kiállított utalványt annak a büntetőügyben eljáró szervnek küldi meg, amely a bűncselekmény elkövetéséről, illetőleg annak alapos gyanújáról igazolást állított ki. A büntetőügyben eljáró szerv a számlát az ügy irataihoz csatolja, annak megtérítésére a perköltség viselésének szabályai vonatkoznak. (3) A *szociális rászorultság* figyelembevételével megállapított térítési díjat, illetve annak *elengedését*, a munkatárs a kérvényre igazolja.”²⁸

A Vhr. 4/A. számú melléklete (Súlyos válsághelyzet esetén a térítési díj kedvezményre jogosító pénzbeli ellátások):

„1. 1.1. Álláskeresési járadék 1.2. Nyugdíj előtti álláskeresési segély 1.3. Apó-lási díj 1.4. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény 1.5. Időskorúak járadéka 2. 2.1. Öregségi nyugdíj 2.2. Rokkantsági járadék 2.3. Rokkantsági ellátás 2.4. Rehabilitációs ellátás 2.5. Bányászok egészségkárosodási járadéka 3. 3.1. Aktív korúak ellátása 3.2. Fogytékossági támogatás 3.3. Vakok személyi járadéka”.

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat indokolásának IV. 2. b) pontja tartalmazza:

„Amennyiben az állam – a tanácsadás után – ellenőrizhető indikáció nélkül is lehetővé teszi és nem bünteti az abortuszt, életvédelmi kötelességéből folyóan nem mondhat le alkotmányosan más jogkövetkezmények alkalmazásáról. Ilyen például a terhességmegszakítás orvosi költségeinek teljes körű viselése a terhes nő által.”

A fentiek alapján lehet látni, hogy Sebestyén Andrea a szabályozást illetően *tévesen* ír: mind a szociális helyzettől függő kedvezmények, mentességek, mind a bűncselekmény miatti mentesség vonatkozásában.

²⁸ Kiemelések: H. A.

3.5. Az Mvt. szerinti nem semleges, várakozási idő (nem egyszeri) kötelező tanácsadást illetően – válaszolva a 110. oldal utolsó bekezdésére²⁹ –, a tárgyi jelentőségre, valamint arra is tekintettel, hogy Sebestyén Andrea cikkében meg sem említi a vonatkozó alkotmánybírói határozatokat, és jócskán túlmegegy azok álláspontján, miközben a taláros testület a még meg nem született emberi lény jogalanyiségének elismerését is megengedi, szintén idézhetjük a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatot, amely szerint a törvényhozónak több lehetősége van az Mvt. alkotmányossá tételére, az Alkotmánybíróság megengedő álláspontjában a kötelező tanácsadás szükséges és arányos intézkedés. Sebestyén Andrea írásának 93. oldalán írja: „Írásom az abortuszról (kifejezetten a magyar valóságban) a feminista jogtudomány mint diszciplína berkein belül felhalmozott tudáson alapul, felismeréseit kiindulópontként kezeli. [...]”

A taláros testület szerint:

- a) „[A]z egyik lehetőség, hogy az Alkotmánybíróság által megállapított alkotmányellenességi okokat úgy küszöböli ki az Országgyűlés, hogy a súlyos válsághelyzet meghatározásában [12. § (6) bekezdés] a magzat fejlődésére való utalás által keltett ellentmondást megszünteti, továbbá, hogy a súlyos válsághelyzet fennállását ellenőrizhetővé teszi. Ekkor a 9. § esetleges alkotmányellenessége nem merül fel. A súlyos válsághelyzet így visszaállított ellenőrizhetővé szempontjából a nő személyiségi jogait kímélő megoldás a válsághelyzet egyes tipikus tényállásainak példálózó jellegű törvénybe foglalása.”³⁰
- b) „A törvényhozó másik lehetősége, hogy továbbra is lemond a súlyos válsághelyzet indikációjának ellenőrzéséről, és a magzattal szemben fennálló életvédelmi kötelessége ellátásához új eszközt keres. Az indikációk olyan liberalizálása esetén és azzal szemben, mint amilyent a Magzatvédelmi törvény »súlyos válsághelyzete« is megvalósít, az államnak alkotmányos kötelessége a magzati élet védelmére megfelelő ellensúlyt képezni. Ez elsősorban az állapotos nővel való együttműködésre, krízishelyzetében való megsegítésére irányul, *azzal a törekvéssel, hogy az anya a magzatát megtartsa*. Ehhez megfelelő pszichikai, orvosi, de nem utolsósorban szociális és anyagi segítséget is kell biztosítani. Az állam nem mondhat le arról, hogy *az abortusz társadalomra veszélyességét* fenntartsa. Ezt azonban elsősorban nem büntetőjogi büntetéssel kell szankcionálnia, hanem az ellenőrizetlen indikációjú abortuszokra az anyával szemben más jogterületeken is kilátásba helyezhet hátrányos jogkövetkezményeket. Végül védeni kell a terhességet olyan harmadik személyekkel szemben is, akik az anyát a terhesség megszakítására kényszerítik. A fenti irányvonalnak megfelelő, a terhességet megszakítani akaró nőt *kötelező tanácsadással* és válságmegoldó együttműködéssel segítő, valamint a gyermekvállaláshoz kedvező feltételeket biztosító rendszer kialakítása és törvényi bevezetése, másrészt a

²⁹ A 110. oldal utolsó bekezdésében feltett kérdés: „A kötelező tanácsadás szükséges és arányos intézkedés?”

³⁰ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás IV. 1. pont.

szankciórendszer átalakítása, amellyel az állam eleget tesz életvédelmi alkotmányos kötelességének, az Országgyűlés feladata és felelőssége. Az Alkotmánybíróság csupán néhány alkotmányos kérdésre hívja fel a figyelmet, amelyek a szabályozás kialakítása során felmerülhetnek.”³¹

„Az ellenőrizetlen indikációjú terhességmegszakítás esetén akkor várható az, hogy a nő bizalommal forduljon a tanácsadó szolgálathoz, ha nem törvényi tényállások teljesítésére kell koncentrálnia, hanem lelkiismereti és élethelyzetbeni konfliktusa megoldásához várhat segítséget. *A semleges információ ehhez nem elég.* Az államnak alkotmányos kötelessége, hogy az anya előtt *a gyermek megtartásának és felnevelésének perspektíváit megnyissa. Az erre a célra irányuló, kötelező tanácsadás* alkalmas arra, hogy annak révén az állam az ellenőrizetlen indikáció elismerése mellett is eleget tegyen életvédelmi kötelességének.”³²

„*A tanácsadás nem korlátozódhat egyszeri alkalomra*, készen kell állnia arra, hogy a válsághelyzetben hozzá forduló anyát a terhesség egész tartama alatt támogassa, s a szülést követően is segítse. A tanácsadó szolgáltatnak ugyancsak fel kell kínálnia segítségét az abortuszon átesett nő számára is. Része továbbá az állam kötelességének az is, hogy a gyermeknevelést más jogszabályokban foglalt intézkedésekkel is támogassa. Ez azonban már más alkotmányi rendelkezésekkel és államcélokkal áll közvetlen összefüggésben, s az abortusztörvény alkotmányosságát vizsgálatainak nem tárgya.”³³

„*Az ilyen tanácsadás elvileg nem korlátozza aránytalanul az anya magánszféráját, és nem sérti lelkiismereti szabadságát.*”³⁴ „A tanácsadáson való *kötelező* részvétel a nő lelkiismereti szabadságát *nem sérti aránytalanul*, nem hozza meg hasonlósba önmagával, különös tekintettel arra is, hogy a részvételen túl további együttműködési kötelessége nincsen.”³⁵

3.6. Az „egészségügyi dolgozók ellenállása” tekintetében a „megfelelő jogi szabályozottság”-ot illetően – Sebestyén Andrea tanulmányának vonatkozó részéhez reflexióként – relevanciájánál fogva és a kritika tárgyává tett cikk által történő mellőzésre is figyelemmel véleményem szerint az alábbiakat is indokolt megemlíteni.

a) Egyrészt a 64/1991. (XII. 17.) AB határozat a következőket tartalmazza:

„Mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet az Alkotmánybíróság akkor állapít meg, ha a jogalkotó szerv jogszabályi felhatalmazásból származó

³¹ Uo. 2. pont. Kiemelések: H. A.

³² Uo. a) pont. Kiemelések: H. A.

³³ Uo. Kiemelés: H. A.

³⁴ Uo. (kiemelés: H. A.); részletesen ld. uo.

³⁵ Uo. (kiemelések: H. A.); részletesen ld. uo., és uo. c) pont.

jogalkotói feladatát elmulasztotta, és ezzel alkotmányellenességet idézett elő (1989. évi XXXII. törvény 49. §). Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint pusztán valamely jogi szabályozást igénylő kérdés szabályozásának elmulasztása nem minősül mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességnek, kivéve azt az esetet, ha a jogi szabályozás iránti igény annak nyomán állt elő, hogy az állam jogszabályi úton beavatkozott bizonyos életviszonyokba, s ezáltal az állampolgárok egy csoportját megfosztotta alkotmányos joguk érvényesítésének gyakorlati lehetőségétől [22/1990. (X. 16.) AB határozat].³⁶

„Az abortuszt lelkiismereti okból ellenzők mentesítésére a terhességmegszakítással kapcsolatos munkaköri kötelességük alól semmilyen jogszabály nem írt elő jogalkotási feladatot. A rendeleti szintű jogalkotás mulasztása tehát ezen az alapon nem állapítható meg. A törvényhozónak pedig nem kötelessége, hogy az élet legkülönbözőbb területeire külön garanciális szabályokat állapítson meg a lelkiismereti szabadság érvényesítésére. A lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV. törvényben lefektetett általános garanciákkal a törvényhozó eleget tett az Alkotmány 60. §-ára vonatkozó, általánosságban is megfogalmazható »végrehajtási« kötelezettségének. Ezen felül arról kell gondoskodnia, hogy – a lelkiismereti konfliktus személyes és egyedi jellegének megfelelően – ne legyen jogi akadály a egyéni mentesülésnek a lelkiismeret parancsával szembenálló jogi kötelesség alól. Ezt a lehetőséget egyes esetekben törvénnyel kell biztosítani, például akkor, ha az Alkotmányban lefektetett állampolgári kötelességgel szemben hivatkoznak a lelkiismereti szabadság jogára, s a szembenálló alkotmányos jog, illetve kötelesség mérlegelésre speciális eljárás létrehozása indokolt. Más esetekben az alternatív magatartás lehetőségét kell jogszabállyal megteremteni. Mindkét szempont találó például a katonai szolgálat megtagadására, egyik sem érvényes azonban az abortuszra.”³⁷

„Az abortuszt ellenző orvosokkal kapcsolatban az állam eleget tesz a lelkiismereti szabadság jogából folyó kötelezettségének, ha a munkajogi kötelesség alól lehetővé teszi a mentesülést, vagy ha lehetővé teszi olyan munkahelyek létesítését, ahol a nőgyógyász nem kénytelen meggyőződése ellenére abortuszt végezni. Ezek a lehetőségek a hatályos jog alapján fennállnak.”³⁸

„A jogszabályszerűen engedélyezett abortusz végrehajtása és az abban való közreműködés az ezen a szakterületen dolgozó orvosok, illetve egészségügyi dolgozók munkakörébe tartozó tevékenység. A dolgozók munkavégzésére, a munkáltatói utasításokra és azok esetleges megtagadására vonatkozó általános szabályokat a Munka Törvénykönyve tartalmazza (34. §). Ennek értelmében a

³⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás E) 2. pont.

³⁷ Uo.

³⁸ Uo.

dolgozó munkáját felettese utasításának megfelelően köteles elvégezni, de nem köteles teljesíteni a munkáltató utasítását, ha annak végrehajtása az egészségét vagy testi épségét közvetlenül és súlyosan veszélyeztetné, vagy egyébként az érdekeit védő jogszabályba ütközik. Az utasításnak megfelelő munkavégzés törvényi kötelessége tehát már ezen a meglehetősen alacsony gáton megtörik. A munkahelyi előjáró hatalmát a jog nem helyezheti a dolgozók jogszabályban elismert érdekei elé (akkor sem, ha az adott esetben egyéni érdeksérelem nem lenne bizonyítható), sem az egyes dolgozó személyes épségéhez való joga fölé (akkor sem, ha az egészségi probléma a munkáltató számára kiszámíthatatlan, mert pl. ritka és tipikus egyéni tulajdonságból adódik). Még kevésbé lehet a munkáltatói utasítás az alapjogok, és köztük a lelkiismereti szabadság érvényesítésének gátja. A lelkiismereti szabadságot törvény is csak más alapjog vagy alkotmányos kötelesség érvényesülése érdekében, s kizárólag a szükségesség és arányosság keretén belül korlátozhatja. A lelkiismereti szabadsággal ellentétes munkáltatói utasítás végrehajtását a dolgozó tehát megtagadhatja. Ez az utasítás-megtagadás bírói jogvédelem alatt áll. Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a lelkiismereti szabadság bírósági úton történő alanyi jogi jellegű védelme akkor is fennállna, ha a Munka Törvénykönyve nem teremtené meg a fenti hivatkozási alapot. A bíróság enélkül is alkalmazhatná a munkaügyi perben az Alkotmány 60. §-át a munkáltatói utasítás alóli mentesség megalapozására. Jogalkotói mulasztásról tehát ekkor sem beszélhetnénk; a hatályos jogot tekintve pedig az indítvány különösen alaptalan.”³⁹

b) Másrészt az Mvt. és a Vhr. az „egészségügyi dolgozók ellenállása”-val szemben a szabályozást magában foglalja.⁴⁰

4. Összefoglalás

Véleményem szerint nincsen szó „a gyermeket vállalni nem szándékozó nők, illetve párok hétköznapi döntéseinek”, valamint „a gyermekvállalás motivációinak” ignorálásáról, hanem arról van szó, hogy *az emberi lény élete alapvetőbb, nagyobb érték, mint az, amit Sebestyén Andrea az abortusz mellett felsorakoztat, és hogy a felelősségteljes családtervezés a nő és a férfi (a házastársak) egyesülése előtti időpontban jelenik meg.*

Az ember a fogantatástól kezdve emberi lény (egyed, individuum).⁴¹ Az Alkotmánybíróság megfogalmazása szerint:

³⁹ Uo.

⁴⁰ Ld. különösen Mvt. 14. §; Vhr. 1. §: „Amennyiben a terhességet megállapító szakorvos véleménye szerint a terhesség meghaladta a tv. 6. §-ában foglalt időtartamot, vagy a beavatkozás végrehajtásának egészségi akadálya van és emiatt a terhességmegszakítás elvégzését nem javasolja, vagy a beavatkozást az egészségügyi intézmény szakorvosa megtagadja, *az állapotos nőt tájékoztatni kell a szakmai felülvizsgálat lehetőségéről és az azt végző intézményekről.*” (kiemelés: H. A.); a szabályozás és bírói gyakorlatának kritikájához ld. pl. HÁMORI (2016) i. m. 123–126.

⁴¹ Ld. pl. MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA: *Az élet kultúrájáért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a bioetika néhány kérdéséről.* Budapest, Szent István Társulat, 2003. 24–30.

„Az élethez való jog alanyi és intézményvédelmi oldala közötti kapcsolat éppen a terhességmegszakítás (és szabályozása) vonatkozásában a legközvetlenebb: itt ugyanis – biológiailag és etikailag – mindig *egyedi* életről van szó. [...] Az *egyedi* emberi élet [...] a *fogantatástól kezdve folyamatos*. [...] Az élethez való jogból fakadó állami életvédelmi kötelesség, amelynek a terhességmegszakítás szabályozásánál érvényesülnie kell, [...] nem statisztikai sokaságot véd, hanem *egyedi* magzati életet.” [...] az abortusz esetében az állam életvédelmi kötelessége nem névtelen statisztikai kockázat elhárítását vagy elosztását szolgálja, hanem keletkezőben lévő *egyedi* emberi élet szándékos megsemmisítéséről van szó (ABH 1991, 316). Ez az *individualitás* akkor is fennáll, ha óvatosságból »potenciális emberi életről« beszélünk. Az abortusz mint ténylegesen végrehajtott tett *egyediségét* és szándékosságát nem lehet nem létezőnek tekinteni, [...] Külön is utal az Alkotmánybíróság arra, hogy ítélezésében kezdettől fogva kiemelt jelentőséget tulajdonított az élethez és az emberi méltósághoz való jognak, amelyet az alkotmányos alapjogok hierarchiájának élére helyezett. Ebben a státuszban az állam objektív életvédelmi kötelessége is osztozik, ha megfogant *egyedi* emberi élet védelmére vonatkozik. [...] a magyar Alkotmányból az Alkotmánybíróság felfogása szerint – abban az esetben, ha a magzat jogalanyiságát a jog nem ismeri el – eleve az következik, hogy a nő méltósághoz és magánélethez való joga a magzati élet védelmére fennálló állami kötelességgel szembesítve kerüljön mérlegelésre. A nő jogaival szemben a mérleg másik serpenyőjében mindig az állam életvédelmi kötelessége van, amelynek ez esetben *egyedi* magzati élet szándékos megsemmisítése ellen kell védelmet nyújtania.”⁴²

Miként említettem, a 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint a törvényhozó úgy döntött, hogy a „magzat” alkotmányjogilag nem ember, ilyen értelemben nem jogalany.

Az általam is képviselt álláspont szerint az ember élete a fogantatás és a halál közötti egységes folyamat. Véleményem szerint az *emberi méltóság* alapja az emberi fajhoz tartozás ténye; az emberi „*magzat*” a fogantatástól kezdve az emberi fajhoz tartozik (ez a természete). Az emberi fajhoz tartozással az emberi méltóság minden emberi lény számára adott. Az emberi méltóság sérthetetlen [ezt Magyarország Alaptörvénye

pont; EGÉSZSÉGÜGY PÁPAI TANÁCSA: *Az Egészségügyben Dolgozók Chartája*. Vatikánváros, 1994., *Római Dokumentumok IX. Az Egészségügy Pápai Tanácsa dokumentuma*. [ford. Leszkovszky Gy. Pál] Budapest, Szent István Társulat, 1998. 35. pont (94. lj.).

⁴² Ld. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 1. a) pont, 3. b) pont. Kiemelések: H. A. Ld. még – a kímérákra is kiterjedően – pl. Angelo SERRA – Roberto COLOMBO: A humánembrió identitásának és státuszának kérdése természettudományos szempontból. [ford. Strijk András – Harsányi Ottó] In: Juan de Dios Vial CORREA – Elio SGRECCIA (szerk.): *A humánembrió identitása és jogállása. A Pápai Életvédő Akadémia dokumentációja* [ford. CZAKÓ István, HARSÁNYI Ottó, SOMORJAI Ádám, STRIJK András és ZARÁND Kornél] Budapest, MKPK Családpsztorációs Bizottság, 2001. 130–196. Az emberi embrió fejlődéséhez továbbá pl. T. W. SADLER: *Langman Orvosi embriológia*. [ford. Lévai Géza] Budapest, Medicina, ¹²2014. 426.

(2011. április 25.) II. cikke is tartalmazza⁴³]. Nézetem szerint egyetlen egy emberi lény méltóságát sem szabad megsérteni; vagyis ahhoz nincsen jog. Jog az emberi méltósághoz – annak tiszteletben tartásához – van, amely az emberi fajhoz tartozás tényével adott. Az emberi méltóság sérthetetlenségéből adódóan az emberi fajhoz tartozás tényével adott emberi méltósághoz való jog is sérthetetlen. Az emberi méltósághoz való jog tehát – véleményem szerint – a fogantatástól kezdve megillet minden emberi lényt. Az emberi étellel és az élethez való joggal egységben lévő emberi méltóság és az ahhoz való jog sérelme esetén az emberi élet és az élethez való jog is sérül, ami az emberi méltóság sérthetetlenségéből is következően jogellenes, alkotmányjogilag is tilos. Az emberi méltóság sérthetlensége alapján is megállapítható tehát az emberi „magzat” életének sérthetlensége. Jog az élethez, a megszületéshez van: az emberi fajhoz tartozás tényénél fogva; vagyis az emberi lény a fogantatástól, létezésétől kezdve jogalany.

Álláspontom szerint az emberi méltóság nem a születés tényén alapul; az önkényes határvonal lenne: miként mutatja ezt például a nyolchónaposan élve született és a kilenchnaposan még meg nem született ember élete. Az emberi méltóság az emberi lény életével (létezésével) eleve együtt járó minőség. Az emberi lény méltósága nem függ tudati vagy erkölcsi állapotától, hanem életével adva van. Emberi státusza azért kétségbevonhatatlan, mert élete méltóságánál fogva érinthetetlen, sérthetetlen és elidegeníthetetlen. Az emberi méltóság ezt követeli meg. Az emberi lény életének kioltásával az emberi méltóságtól is megfosztatik, amely sérthetetlen (az emberi méltósághoz és az élethez való jog véleményem szerint oszthatatlan és fogalmilag korlátozhatatlan). Mindebből következik, hogy az emberi embrió, magzat megölése *eleve* önkényes: alkotmányellenes, alaptörvény-ellenes.⁴⁴ A 64/1991. (XII. 17.) AB határozat megfogalmazása szerint:

„A méltóság az emberi étellel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Egyetlen ember élethez való jogáról sem

⁴³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) II. cikke kritikájához ld. pl. HÁMORI Antal: A születés előtti emberi élet alkotmányos védelme (alkotmányozás, alkotmánybíráskodás). *Magyar Jog*, 2012/1. 17–27.; HÁMORI Antal: Mikortól ember az ember a 21. századi Magyarország jövőképében – a jog tükrében? In: BESZTERI Béla – MAJOROS Pál (szerk.): *A huszonegyedik század kihívásai és Magyarország jövőképe*. Veszprém, MTA VEAB, 2011. 411–425.

⁴⁴ Vö. pl. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) II. cikk. Az ún. „méhen kívüli terhesség” esetéhez, amikor az anya életét meg kell menteni, különben az anya és a még meg nem született emberi lény is meghal, az utóbbi halálának bekövetkezését sem etikai, sem jogi értelemben nem tartva ölésnek, ld. pl. HÁMORI Antal: A „duplex effectus” és a „kisebbik rossz” elve az állapotos nő életveszélye esetén. *Magyar Sion*, 2018/2. 239–253.; HÁMORI Antal: Az abortusz és a fogamzásgátlás tilalma – nehéz esetek tárgyalása, a *Humanae vitae* 50., a *Donum vitae* 30. és a *Dignitas personae* 10. évfordulója kapcsán (élet-, rivalizálás”, válással fenyegetés, IVF-lét megélése). *Athanasiana*, 2018/1. 54–74.

beszélhetünk úgy, hogy ne értenék bele az élethez és méltósághoz való alanyi jogát.⁴⁵

Véleményem szerint, *ha nem az élet védelmét választjuk, tévúton járunk*. Kétségtelen, az állatok és a növények életének védelme napjainkban sokkal népszerűbb és a védelmezőre nézve kevésbé veszélyes, mint a még meg nem született emberi lény életének védelme.

A jelenlegi magyar állami abortusz-szabályozás életellenességén keresztül szörnyű „társadalmi gyakorlatok válnak mindennapossá ezen a területen.”⁴⁶

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozat szerint is az abortusz a társadalomra veszélyes, káros cselekmény:

⁴⁵ Ld. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás D) 2. b) pont.

⁴⁶ Az idézett szövegrész ld. Sebestyén Andrea írásának 110. oldalán. Vö. pl. HÁMORI Antal: A még meg nem született emberi lény élete és a vele keletkezett fogyatékos gyermek emberi méltósága védelmének összefüggése – válasz az EBH 2015.P.11.-re. *Jogtudományi Közöny*, 2018/1. 46–52. [az EBH 2015.P.11. utáni vonatkozó, rosszat visszaszorító – az EBH 2015.P.11. számú döntéssel részben ellentétes – bírói gyakorlathoz ld. HÁMORI Antal: A vele-keletkezett fogyatékos gyermek élve születése sem káresemény. *A Magyar Katolikus Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója*, 2018/3. 89–96.; érdemes megemlíteni, hogy az EBH 2015.P.11. számú döntéssel ellentétes álláspontot a Kúria korábbi, 2014. április 16-i, Pfv.20.800/2013/7. számú döntése is tartalmaz: „A II. rendű felperes által a gyermek léte miatt érvényesített jövedelemkiesésre alapozott kárigény tekintetében is egyet értett a Kúria a jogerős részítéletben írtakkal. Kétségtelen: a genetikai, teratológiai ártalom következtében fogyatékossgal született gyermeknek az egészségügyi szolgáltatóval szembeni saját jogú kártérítési igényéről szóló 1/2008. Polgári jogegységi határozat elsődlegesen a sérült gyermek viszonylatában fogalmazta meg a Legfelsőbb Bíróságnak a bírósági jogalkalmazás egysége biztosítása érdekében kifejtett álláspontját, mégis a szülőket megillető kártérítési igény tekintetében is orientál. »A kár: egy személy vagy vagyontárgy vonatkozásában – annak korábbi állapotához mért – hátrányosan megváltozott állapot. A természeténél fogva egészségkárosodással született gyermeknél károsodás előtti állapot nem volt; így nincs viszonyítási alap, amiért is a hátrányos állapotváltozás – azaz a kár – nem értelmezhető.« Az emberi élet nem tekinthető kárnak. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése szerint minden embernek veleszületett joga van az élethez. Magyarország Alaptörvényének II. cikke kimondja, hogy minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg. Téves megközelítés, hogy a genetikai ártalommal világra jött gyermek esetén a szülők viszonylatában a vagyoni kár a gyermek nélküli és a fogyatékos gyermek által meghatározott életkörülmények alapján határozandó meg. A II. és III. rendű felperes felülvizsgálati kérelmükben maguk adták elő, hogy nem gyereket, hanem »egészséges gyereket« akartak. Nem foglalkozva e megközelítés erkölcsi aggályosságával, magából a felperesi nyilatkozatból következik, hogy a viszonyítás alap az az állapot, amelyben a II. és III. rendű felperesnek egészséges gyermeke született volna ahhoz képest, hogy első gyermekük genetikai ártalommal született. Tehát nem a »nem lét« és a »fogyatékos lét« anyagi vonatkozásai közötti különbség határozhatja meg a vagyoni károkat, hanem a felperesek által is kívánt »egészséges gyermek«-hez képest a *fogyatékossgából eredő többletköltségek*.”; HÁMORI (2017) i. m. 92–111.; HÁMORI (2016) i. m. 91–151.; HÁMORI Antal: Az ember élve születése nem káresemény (a Legfelsőbb Bíróság 1/2008. PJE számú jogegységi határozata; alkotmányjogi aspektusok). *Jogtudományi Közöny*, 2009/11. 471–482.; HÁMORI Antal: Kártérítési felelősség a fogyatékossgal való születés miatt? *Magyar Jog*, 2007/2. 92–100. A még meg nem született emberi lény életének védelme, jogalanyisága, élethez való alanyi joga témájában ld. még pl. Frivaldszky János említett műveit; HÁMORI Antal: Természetjog és alkotmányunk – különös tekintettel az élethez való jogra. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/1. 101–110.; HÁMORI Antal: Életvédelem a mai magyar „jog”-ban (kánonjogi összehasonlítással). *Iustum Aequum Salutare*, 2011/1. 5–13.

„[...] a magyar jog (is) alapvetően társadalomra veszélyesnek tartja az abortuszt [...] a Büntető Törvénykönyv a jogellenes terhességmegszakítást mint magzatelhajtást bűncselekményként büntetni rendeli [...] a magzatelhajtás esetében [...] a jogrend meghatározott, a büntetőjogon kívüli megfontolások alapján csupán megtűri a társadalomra veszélyes, káros cselekményt.”;

valamint: „Az állam nem mondhat le arról, hogy az abortusz társadalomra veszélyességét fenntartsa.”⁴⁷

⁴⁷ Ld. 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, Indokolás III. 3. c) pont, 4. pont, IV. 2. pont.

